

Prínos hodnot neziskového sektoru pro interpretaci práva

Martin Škop*

Navzdory formalismu a objektivismu se domnívám, že právo není zcela neutrální pojem. Například jeho charakter a obsah se mohou měnit s ohledem na účel, k jakému se právo používá. Rudolf von Ihering spatřuje podstatu pojmu právo jak v účelech, tak prostředcích. Dle jeho soudu nelze od sebe oddělit to, čeho chceme dosáhnout od toho, jak toho dosáhneme.¹ Obdobně se Karel Engliš domnívá, že „[p]ořádek a řád jsou viditelné jen teleologicky.“² Vnější prvek, kterým účel je, se tak stává nejen součástí pojmu právo, ale také jeho konstitutivním prvkem. Transformací, která je podmíněna interpretací práva se nemění pouze jednotlivé právní instituty, ale může se měnit pojetí práva jako takového. V tomto článku se zaměříme na možné orientování práva směrem k neziskovému sektoru, či případně k občanské společnosti. Tato významná oblast práva, ve které se prolínají nejen právní disciplíny, ale také sociologie či politologie, proto představuje tendenci směřovat právo mimo jeho neutrální a zdánlivě hodnotově nezátíženou koncepci. I přes tento tendenční přístup k právu se však nemusí nutně jednat o nesprávně chápání pojmu právo. Je to alternativa, která mnohokrát přinesla správná řešení.

Právo bez hodnot nevyjadřuje vůbec nic. Teprve prostřednictvím hodnot získává svůj regulativní potenciál. Teprve prostřednictvím hodnot právo může dojít správného obsahu prostřednictvím interpretace. O hodnotovém zatížení práva hovoří také Ústavní soud – například v rozhodnutí Pl. ÚS 19/93, kde přímo spojuje Ústavu s určitými hodnotami; s určitými regulativními idejemi vyjadřujícími „základní nedotknutelné hodnoty

demokratické společnosti“.³ Důležité je, že právě akceptací určitých hodnot lze dosáhnout modifikace práva. Nepochybně, určité hodnoty jsou v demokratické společnosti spojené s respektováním práva obecně sdílené. Přesto i zde lze nalézt určité rozdíly, přičemž některé z nich dokonce mohou být více či méně polarizované.⁴ Na základě takového posunu se může měnit i vymezení práva. Může se měnit jeho obsah, a přestože půjde často o změny velmi malé, i tak mohou mít vliv na výslednou podobu práva. Takový posun v hodnotách může nastat i pohlížíme-li na ně a na jejich místo v právu z pohledu občanské společnosti či neziskového sektoru. Nepůjde o změny natolik převratné, že by narušily podobu práva, která je obecně sdílená, ale o drobné změny v interpretaci, které mohou vyvolat diskusi o podobě práva odpovídající potřebám společnosti a její základní hodnotové orientaci. Nepochybně se zde projeví pluralistické tendence práva, které současnost stále více zakouší.

Jako se mění společnost, mohou se měnit i obrazy práva,⁵ aniž by došlo k jeho základnímu narušení. Spolu s výše uvedenými účely podmiňujícími podobu práva je

³ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 12. 1993, sp. zn. Pl. ÚS 19/93.

⁴ Jen pro ilustraci můžeme uvést rozpor mezi volným pohybem zboží a právem pokojně se shromažďovat. Přestože na první pohled není obvyklé předpokládat, že by se tyto hodnoty mohly dostat do sporu, o opaku svědčí rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge v Republik Österreich (C-112/00) z 12. června 2003.

⁵ K otázce pluralismu, která je s tím spojená a jaký to má vliv na podobu práva viz např. Večeřa, M. *Diversita a jednota práva*. In *Dny práva – 2008 – Days of Law*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 1329–1341. Byť nejsem natolik skeptický jakou autor, můžeme z uvedeného textu přijmout nabízenou vizi narůstající plurality v právu a měnící se právo jako takové.

* JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D., odborný asistent Katedry právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

¹ Ihering, R. *Boj o právo*. 1. vydání. Brno: František Karafiát, 1875, s. 7.

² Engliš, K. *Malá logika*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1947, s. 48.

proto nutné aplikovat při jeho poznávání i hodnoty, které vedle účelů naplní neutrální právní nástroje určitým obsahem.

Občanská společnost a její jednotlivé prvky a subjekty jsou jedním ze základních činitelů ovlivňujících nejen společnost, ale také právo. Dokonce se setkáváme s názorem, že jsou nezbytnou součástí civilizačního procesu a již samotná jejich existence změnila formy vědění – prostě proto, že existovala.⁶ Svou roli zde sehrávají také určité „morální komunity“⁷, tedy jakési skupiny, akceptující společné pojetí hodnot, morálky a dalších prvků, které mohou ovlivnit interpretaci práva. Jejich role může orientovat právo určitým směrem a hodnotově ovlivnit výslednou právní normu. Přitom však vzhledem k jejich existenci v rámci „komunity“ nepůjde o prvek, který by byl překvapivý, ale spíše skutečně půjde o zachování stavu, který je společností – komunitou – chtěný a přijímaný v rámci jejího kontextu.

Domnívám se proto, že pohled na právo, jak jej vnímají jednotlivé subjekty občanské společnosti, může nabídnout vhodný nástroj poznání práva, jeho skrytých či zjevných vad, ale také jeho užitečných prvků a výhod, které z něj jednotlivé subjekty mohou čerpat. Ve velké míře tento pohled bude kritický, neboť občanská společnost má kritický potenciál. Snad právě proto může být tento pohled obohacující a oživující pojem práva v současné době. Problematika podstaty občanské společnosti může být užitečná pro interpretaci práva a zejména porozumění právu a jeho roli ve společnosti. Přičemž současně představuje významnou osu chápání práva tzv. neziskového sektoru.

Hodnoty jako zdroj práva v občanské společnosti

Na této skutečnosti nic nemění názor Marvina B. Beckera, že občanská společnost je spojována se změnou pojetí svých subjektů. Subjekty, jejichž orientace byla založená na principech, se změnila na subjekty, které jsou vedeny určitými zájmy.⁸ Principy ustoupily zájmům. I pokud bychom akceptovali tuto transformaci, zůstává zde dostatek prostoru pro hodnotové vyjádření členů občanské společnosti, byť vzhledem k rostoucí zájmové orientaci se zřetelněji projevuje teleologie při

hledání obsahu práva a jeho jednotlivých prvků. Odraz toho nachází Becker v precizaci cílů, kterých chtějí subjekty občanské společnosti dosáhnout. Již neusilují o odstranění rasismu, homofobie nebo odstranění násilí na ženách. Směřují k parciálním cílům, které lze zaměnit za prostředky spojené se základní orientací původních snah. Proto jsou mezi jejich cíli odstranění nezákonné diskriminace, trestání zaměstnavatelů za to, že diskriminují své zaměstnance nebo zajistit, aby právní postupy byly férovější k ženám. Občanská společnost „nemůže uspokojit vznešené požadavky požadující základní změny v kultuře nebo sociální psychologii. [...] veřejný prostor nebo politická sféra charakterizující občanskou společnost je nevhodná k tomu, aby se zabývala ideologickými rozdíly, jako jsou rozdíly mezi „pro-life“ a „pro-choice“.“⁹ Tyto drobné prvky však později vyvolávají výrazné posuny v celé společnosti.

Současně subjekty občanské společnosti, subjekty, jejichž operační prostor je charakterizován nezávislostí na státu, mohou představovat nositele změn v právu. Nabízejí alternativy, které mohou být mnohem bližší stávajícím trendům ve společnosti. Přichází s nimi mnohem dříve, než si je stát schopen vůbec uvědomit – natož se jimi relevantně zabývat. Prokazuje se tím nikoli subversivní potenciál těchto subjektů, ale jejich modernizační tendence. „Sociální hnutí těží ze širokých společenských, ekonomických nebo technologických změn, které narušují konvenční principy proto, aby stanovily nové požadavky na správnou aplikaci ústavních principů.“¹⁰ To nelze chápat jinak, než že představují významný prvek aktualismu v procesu interpretace práva.

Tendence věnovat svou pozornost drobným tématům, než skutečně obsáhlým problémům vyžadujícím definici a určení filosofických rozdílů, je patrná také v oblasti profesionalizace práva. Z této profesionalizace vyplývá nutnost věnovat se dílčím, vysoce specializovaným tématům. Proto i členové občanské společnosti musí své zájmy precizovat a plnit požadavky vysoké odbornosti a úzké specializace. Současně tím narůstá tlak na vysokou právní odbornost adresátů a uživatelů práva. Avšak současně – navzdory stále užší specializaci – občanská společnost do práva vnáší prvek laického myšlení, čímž se mechanismus působení práva obohacuje o znalosti a zkušenosti, které obvykle nemají šanci sem proniknout. I přesto právo není nástrojem, který je možné využít kýmkoli, ale vysoce odborným

⁶ Becker, M. B. An Essay on the Vicissitudes of Civil Society with Special Reference to Scotland in the Eighteen Century. *Indiana Law Journal*, 1997, roč. 72, č. 2, s. 471.

⁷ Becker, M. B. An Essay on the Vicissitudes of Civil Society with Special Reference to Scotland in the Eighteen Century. *Indiana Law Journal*, 1997, roč. 72, č. 2, s. 470.

⁸ Becker, M. B. An Essay on the Vicissitudes of Civil Society with Special Reference to Scotland in the Eighteen Century. *Indiana Law Journal*, 1997, roč. 72, č. 2, s. 468.

⁹ Becker, M. B. An Essay on the Vicissitudes of Civil Society with Special Reference to Scotland in the Eighteen Century. *Indiana Law Journal*, 1997, roč. 72, č. 2, s. 469.

¹⁰ Balkin, J. M., Siegel, R. B. Principles, Practices, and Social Movements. *University of Pennsylvania Law Review*, 2006, roč. 154, č. 4, s. 929.

nástrojem, který může používat pouze odborník. Svůj podíl na tom má nejen nárůst rozsahu textové výbavy práva,¹¹ ale také komplikovanost právního systému. Vzniká tak začarovaný kruh, který opětovně vede k nárůstu právní úpravy. „Čím méně mravního pořádku společnosti mimo politicko-právní systémy vyvíjí, tím méně svobodné může být. Neboť tak, jak se vytrácí občanský konsensus, sílí volání po stále nových právních úpravách.“¹² Občanská společnost a neziskový sektor proto mohou vyvolat návrat hodnot a principů do práva. Stát, který své občany vedl ke ztrátě zájmu o veřejné věci a jejich přenechání odborníkům, může být revitalizován¹³ prostřednictvím komunit, kdy jakási zájmová samospráva otevírá prostor pro řízení společnosti s nižším odborným prvkem, ale zato narůstajícím zájmem. Současně se nejen rozhodování, ale především forma řízení může přesunout ze státu a profesionálních aparátů zpět k samotným subjektům (adresátům), které jsou blíže skutečnosti.

Pro takové snahy, reflektující obsah práva a modifikující jej s ohledem na hodnoty vyznávané občanskou společností, je vhodné působit nejen v oblasti práva, ale také v rámci společnosti. Promítá se zde význam morálních komunit zmíněný výše. Nehledě na rozpory a výše zmíněné konkretizace činnosti subjektů občanské společnosti, je možné nalézt alternativní pohled na právo, který může působit proti specializaci a dominantnímu „příběhu“, který s právem bývá spojen. Udo di Fabio o tomto příběhu vypovídá: „Nová světová kultura je z převážné části podřízena ekonomice, je zvědečtělá, emancipační a zpolitizovaná až do základů každodenního života. Tím odpovídá směřování a požadavkům osvícenství, z nichž vytváří globální metapříběh o smyslu lidské existence.“¹⁴ Právo tím sice může získat zdání vědeckosti, ale současně se připraví o porozumění svých adresátů (stejně jako porozumění svým adresátům).

Meta-příběh spojovaný s Osvícenstvím je dokonalým mýtem vyprávějším o existující svobodě jednotlivce.¹⁵ Problém je, že se jedná pouze o „mýtus“, přičemž ve skutečnosti je tato svoboda omezena, byť třeba dominantní (domněle správnou) interpretací práva, případně nezbytností expertního zvládání právních problémů někým, kdo je vzdálen konkrétním řešeným problémům. Problém osvícenství však má tendenci sklouzat

nout právě ke specializaci, administrativě a předimenzované činnosti expertů také v právní oblasti. A to nehledě na to, že i právní věda si nemůže činit nároky na formulování obecných zjištění, a že odbornost je zde méně exaktně stanovena než v přírodních vědách, které mají silnější oporu v empirii. „Nárok odborníka na jeho status a odměnu dostane osudovou ránu, zjistíme-li, že nevlastní žádnou důkladnou zásobu zobecnění ve formě zákona, a uvědomíme-li si, jak chabá je jeho předpovědní schopnost.“¹⁶ Právě zdánlivá legitimita expertů, kterou demaskuje Alasdair McIntyre by mohla být nahrazena legitimitou danou přímo adresáty, kteří participují na aplikaci a realizaci práva, částečně včetně prarotvorby.¹⁷

Právo neziskového sektoru, respektive jeho podoba ovlivňovaná působením těchto subjektů je schopna zapojit do sféry realizace práva také samotné adresáty a zřehlednit, jakož i zpřehlednit samotný právní řád. Dominantní rys interpretace tak může být narušen a může dojít k přípustnému posunu významu právních textů. „Sociální hnutí narušují základní způsoby chápání paradigmatických případů, obvyklých postupů a oblastí sociálního života, na které se principy obvykle aplikují.“¹⁸

Možné kritické pohledy občanské společnosti na právo

Při pojmání občanské společnosti ve vztahu k právu se mohou objevit dva odlišné způsoby, kterými pohlédneme na právo jako na činitele sociálních změn. První pohled je silně kritický a předpokládá, že „právo je svázáno s dominantními zájmy třídy, genderu nebo rasy, a hierarchií a je tedy neschopné napomoci tvůrcům sociální změny.“¹⁹ Podobné pohledy na právo jsou velmi

¹¹ Cvrček, F. *Právní informatika*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010.

¹² Fabio, D. U. *Kultura svobody*. 1. vydání. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, s. 112.

¹³ Viz Greene, A. S. *Civil Society and Multiple Repositories of Power*. *Chicago-Kent Law Review*, 2000, roč. 75, č. 2, s. 477–492.

¹⁴ Fabio, D. U. *Kultura svobody*. 1. vydání. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, s. 76.

¹⁵ Např. Adorno, T. W. Horkheimer, M. *Dialectic of Enlightenment*. London: Verso, 2008, s. 12.

¹⁶ McIntyre, A. *Ztráta ctnosti*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 2004, s. 130.

¹⁷ Všimněme si, jak s touto otevřeností nepříliš počítají například Legislativní pravidla vlády. Dle čl. 5 odst. 11 je možno mimo obligatorní připomínková místa oslovit také další subjekty – „Považuje-li to orgán, který věcný záměr vypracoval, za účelné, zašle v listinné nebo elektronické podobě věcný záměr k připomínkám i dalším připomínkovým místům, například profesním sdružením, zájmovým skupinám podnikatelů nebo spotřebitelů, vědeckým a odborným institucím.“ Specializované subjekty jako například odborná občanská sdružení zde zmíněná nejsou. Je však nutno konstatovat, že se jedná pouze demonstrativní výčet, a tudíž jim nic nebrání tento status získat, což se v praxi skutečně děje.

¹⁸ Balkin, J. M., Siegel, R. B. *Principles, Practices, and Social Movements*. *University of Pennsylvania Law Review*, 2006, roč. 154, č. 4, s. 928.

¹⁹ Rosenberg, G. N. *Positivism, Interpretivism, and the Study of Law*. *Law and Social Inquiry*, 1996, roč. 21, č. 2, s. 435–436.

často inspirovány teorií Louise Althussera. Podle něj je toto spojení práva s vládnoucí skupinou (třídou) vyjádřeno represí. „Stát je „stroj“ represe, který umožňuje vládnoucí třídě [...] zajistit si dominanci nad pracující třídou, tedy umožňuje třídě vládnoucí podrobit si třídu pracující procesem vymáhání nadhodnoty...“²⁰ Právo pracuje s ideologií a tím snadněji dokáže udržet stávající poměry, aniž by nutně muselo použít represí.

Druhý pohled přepokládá, že právo nebrání společenským změnám a má potenciál akceptovat tyto změny.²¹ První, kritický, pohled na právo odpovídá skepsi, která je spojená s činností například Critical Legal Studies. Dle tohoto pohledu je právo pouze výrazem vůle mocensky dominantní skupiny, která zbytku společnosti diktuje své podmínky a způsoby regulace. Subjekty hájící veřejný zájem, tzv. neziskové subjekty, občanská hnutí a další prvky občanské společnosti zde mohou sehrát roli toho, kdo narušuje stávající pořádek a pokouší se interpretovat a usměrňovat právo směrem nabourávajícím tento strnulý charakter práva. Mark Tushnet tvrdí, že instituce občanské společnosti „nám umožňují stát stranou vlády, vzdorovat a omezovat její přesahy, a participovat na samosprávě prostřednictvím skutečně demokratických institucí.“²² Tím vyjadřuje jednoznačnou dichotomii státu (vlády) reprezentující pouze parciální zájmy, a občanské společnosti, která je skutečným příkladem demokratického řízení společenských institucí. Přitom tato samospráva může postrádat formálně-právní bázi. Podobný pohled, byť umírněnější než je klasický koncept CLS, zastává vůči nevládním organizacím i Jan Hurdík: „... občanská společnost se svými institucemi je společností, která v lůně kapitalismu s jeho logikou objektivního vývoje, s cílem zabránit sebezničujícím spontánním aktivitám globalizující se společnosti, cílevědomě koncipuje své cíle a postupy a spolu s nimi i institucionální soubor nástrojů zaměřených k dosažení těchto cílů. Ve srovnání s liberalismem právnických osob ziskové sféry tedy právní osoby neziskové jsou zásadním způsobem budovány na cílevědomém poznání potřeby společnosti jako celku, resp. občanské společnosti a jsou cílevědomě zaměřeny na specifické cíle, zpravidla jasně formulované, s přesnými konturami vymezenými jejich účelovostí.“²³

Tento rys práva se promítá i do právní vědy a může zapříčinit vlašný zájem klasické teoretické právní vědy o občanskou společnost a neziskový sektor. Tento neutrální vztah teorie (filosofie) práva k občanské společnosti či tzv. neziskovému sektoru může pramenit zej-

ména z předstírané neutrality práva.²⁴ Dle jeho základních požadavků pořádajících celý právní systém, lze vysledovat, že není vhodné a správné vydělovat určité subjekty z řady a směřovat vůči nim specifické doktríny či závěry. Teprve impulsy vycházející z narůstajícího pluralismu v rámci právní doktríny, a zejména samotná činnost a tedy i pohled neziskových organizací zapříčinily, že došlo k určité změně takového názoru.

Domnívám se, že do tohoto skeptického pohledu na právo lze vměstnat i rostoucí individualizaci společnosti a rozpad společenských vazeb. Individualismus, jakož i idea otevřeného trhu a soukromého vlastnictví, mohou paradoxně stát proti současné podobě společnosti, ačkoli původně se jedná o nutné podmínky vzniku občanské společnosti.²⁵ Individualismus nespočívá pouze ve zdůrazňování role individua, nárůstu jeho subjektivních práv a zvýraznění jeho odpovědnosti. Individualismus spočívá i v nárůstu soukromí, tedy, mimo jiné, v právu být nechán na pokoji.²⁶ Nikdo nepochybuje o správnosti tohoto postupu. Stranou zájmu však zůstává nárůst odpovědnosti, který s tím musí být spojený. Významu nabývá izolace a potenciální odtržení individua od společnosti.²⁷ Tento nárůst důrazu na individuum může vyvolávat i pesimistické názory, směřující k obavě z vymaňování se člověka ze společnosti. Toto vymanění paradoxně vede k jeho návratu do skupin zdůrazňujících mnohdy velmi pofiderní hodnoty.²⁸ Setkáváme se tak s dvěma odlišnými prvky: občanskou společností pevně vsazenou do celkové společnosti a proti tomu vytrženými články, které usilují pouze o ovládnutí mocenské struktury společnosti.

Právo reprezentované v tomto pesimistickém pohledu není lákavé, avšak přes svou „konzervující“ povahu dává smysl činnosti prvků občanské společnosti a tím pádem vyvolává dynamiku v rámci společnosti. Současně jsou neustále konfrontovány hodnoty ve společnosti se stavem společnosti samé a přizpůsobovány

²⁴ Velmi zajímavý je v této koncepci přístup Critical Legal Studies, který se pokouší nabourat dominantní způsob uvažování v právu. V této souvislosti lze podotknout, že podobné tendence mohou mít i mnohé subjekty tzv. neziskového sektoru. „...teoretici kritické právní teorie definitivně ukázali, že neutrální právní principy, které požadují nebrat ohled na kulturu, ve skutečnosti zvýhodňují dominantní kulturní normy.“ Roberts, D.E. *Why Culture Matters to Law: The Difference Politics Makes*. In Sarat, A., Kearns, T. R. *Cultural Pluralism, Identity Politics, and the Law*. The University of Michigan Press, 1999, s. 85.

²⁵ Williams, D. C. *Civil Society, Metaphysics, and Tolerance*. *Indiana Law Journal*, 1997, roč. 72, č. 2, s. 490.

²⁶ Brandeis, L. D., Warren, S. D. *The Right to Privacy*. *Harvard Law Review*, č. 5, 1890, roč. 4, č. 5, s. 193.

²⁷ Levinson, S. *On Political Boundary Lines, Multiculturalism, and the Liberal State*. *Indiana Law Journal*, 1997, roč. 72, č. 2, s. 403–415.

²⁸ Fabio, D. U. *Kultura svobody*. 1. vydání. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, s. 85 a n.

²⁰ Althusser, L. *Essays on Ideology*. London: Verso, 1984, s. 11.

²¹ Rosenberg, G. N. *Positivism, Interpretivism, and the Study of Law*. *Law and Social Inquiry*, 1996, roč. 21, č. 2, s. 436.

²² Tushnet, M. *The Constitution of Civil Society*. *Chicago-Kent Law Review*, 2000, roč. 75, č. 2, s. 379.

²³ Hurdík, J. *Právní osoby a jejich typologie*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 65.

jejímu aktuálnímu stavu. Přestože právo ve svém textovém výrazu zůstává nezměněno, mění se jeho obsah posunem interpretačních činidel.

Druhý, výše zmíněný pohled na právo – optimistický – přijímá právo jako možný nástroj společenské změny a vyjadřuje optimismus občanské společnosti, jejíž subjekty a prvky se na této změně aktivně podílejí. Výše jsme poukázali na možný vývoj společnosti i v rámci pesimistického pohledu. Zde se pouze můžeme spokojit s právem přijímanou rolí neziskového sektoru jako plnohodnotného prvku společnosti, se kterou právo počítá. Nedomnívám se, že by v rámci České republiky byl tento pohled rozšířený a že by snad stávající situaci popisoval správně. Ačkoli zde existuje silný neziskový sektor, jakož i plně se rozvíjející občanská společnost, právo stále zaostává za skutečností a nestanovuje za všech okolností žádoucí rámec regulace tohoto sektoru. Dokonce lze říci, že je to jedna z oblastí, kde judikatura předbíhá normotvůrce²⁹ a supluje jeho roli prostřednictvím poměrně extenzivní interpretace.³⁰

Má smysl odlišovat právo občanské společnosti?

Není nutné zdůrazňovat, že právo má komunikační potenciál. Jeho prostřednictvím se vyjadřují stanoviska společnosti k závažným otázkám. A to nikoli výlučně v legislativě, ale také v aplikaci práva, včetně té autoritativní. Právo vyjadřuje určitou neutralitu, avšak nikoli hodnotovou, neboť jeho skutečné působení je spojeno s nutností aplikovat určité hodnoty (či lze konstatovat i ideologie) při jeho interpretaci. Skutečné právní normy proto budou v tomto směru zatíženy. Lze připustit,

²⁹ Viz Ronovská, K. *Tendence vývoje českého nadačního práva v rámci sjednocené Evropy*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010.

³⁰ Zde lze odkázat na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 27. května 2010 sp. zn. 5 As 41/2009–91, kde se soud vyjadřuje k možnému účastenství občanských sdružení ve stavebním řízení, Ačkoli zde je záměr normotvůrce vyjádřený ve stavebním zákonu, jednoznačně negativní k neziskovým subjektům, Nejvyšší správní soud zastává názor opačný, byť podložený *lex specialis*, jakož i mezinárodními úmluvami.

že i objektivita a racionalita v právu jsou určitou formou ideologie. „Právo, zejména ve své oficiální podobě, je jistě síla, která udržuje hierarchický řád ..., který může být v rukou vzdorujících občanů zdrojem nepořádku a rovnostářského přeskupení.“³¹ Ač vyznívá toto stanovisko spíše negativně, a může působit jako zdroj společného napětí a deformace práva, můžeme je vnímat také opačně. Pokud akceptujeme podíl občanské společnosti na artikulaci hodnot, vzdorující občané mohou přispět k vyřešení problémů, které státně-mocenská autorita není schopna řešit, či vůbec identifikovat.

Domnívám se proto, že neziskový sektor sehrává v tvorbě práva v širokém slova smyslu významnou roli, která je spojená s formulací hodnotových stanovisek, jako protiváha specializace práva a jeho tendenci k přílišné profesionalizaci. Právo v této podobě může být komunikačním kanálem, kterým se vyjadřují problémy, ale také se řeší. Vzhledem k nutně společnému jazyku, který je pro aplikaci práva nezbytný, mohou být problémy vyřešeny, aniž by došlo k eskalaci konfliktu.

Summary

The article shows that law is an empty instrument of it is not loaded with social values. Non-profit sectors as well as non-for-profit organizations are bearers of many values shared in society. However, the law rather draws values from political parties or private subjects following only partial politics. As I mention before, law is an instrument and we need to fill it with values. But, this is living instrument. Although we face changes in civil sector, we can still find many suggestive approaches in this area for law. What is also important for law is the critical potential of non-for-profit sector. Here we can find many useful and critical looks on law and inadequacies in its application and interpretation. This is also the reason why to study possibilities of law in this area and methods how to improve the contemporary picture of law.

³¹ McCann, M. W. *Rights at Work: Pay Equity Reform and the Politics of Legal Mobilization*. Chicago: University of Chicago Press, 1994, str. ix. Citováno dle Rosenberg, G. N. *Positivism, Interpretivism, and the Study of Law. Law and Social Inquiry*, 1996, roč. 21, č. 2, s. 436.